

ואכלתם ישן נושן. להבין מה הבטחה היא זו, כי מה יתרון להם בהיות להם תבואה כל כך שאינם צריכים, והרי (ב"ב צ' ב) אין מוציאין פירות מארץ ישראל דברים שיש בהן חיי נפש, וחוף מזה ע"כ אין הכוונה שיהי' כ"כ הרבה שיהי' למכור, דא"כ לא יהו הגרנות מלאות כ"כ, ומה זה שאה"כ וישן מפני חדש וגו'. והענין, עפימ"ש כ"ק אמו"ר זצללה"ה הטעם דבזמן שביהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר שלמים, ובזה"ז אין שמחה אלא ביין, כי שמחת יו"ט היא בפנימיות, ולכך אין מרקדין ביו"ט, דריקוד הוא באברים חיצוניים, ולעורר שמחה זו צריכין ג"כ דבר שיש בה פנימיות, ובשר שלמים בחיצוניות הוא שוה לשאר בשר רק בפנימיות יש בו קדושה, ויין ג"כ הוא פנימיות, ויין בענבים מפקד פקיד, ונכנס יין יצא סוד, עכתדה"ק. וידוע שכל דבר חדש יותר טוב מיין חוף מיין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו, והטעם משום שכל חומריות וחיצוניות הן תחת הזמן, וע"כ הן מתקלקלין באורך הזמן, אבל יין שעיקרו פנימיות והחיצוניות נפרדת ממנו בהמשך הזמן, ע"כ כשיזקין הוא יותר טוב. וזוהי הברכה שגם בתבואה יהי' כח פנימי רב עד שיהי' יפה כשנתישן כענין יין, וע"כ לא יהי' המאכל מגשם את האדם, כי כל עיקר שהמאכל מגשם את האדם הוא מצד החומריות שבו, והבן:

** Please treat this text with respect / Responsa Project Bar Ilan University **

בחוקותי: וזכרתי את בריתי יעקב וגו', וזכרתי להם ברית ראשונים וגו' (כ"ו, מ"ב). התוכחה שבפרשת בחוקותי היא נוסח הברית שכרת ד' עם ישראל בסיני על כל המצוות, וכדכתיב להלן, אלה החקים והמשפטים והתורות אשר נתן ד' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה. והשוה סיום התוכחה שבפרשת כי תבוא (דברים כ"ח, ס"ט), אלה דברי הברית אשר צוה ד' את משה לכתוב את בני ישראל בערבות מואב מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב. ומשמע מזה שהתורה צירפה וקשרה את שתי הבריתות יחדדי, שברית סיני מיוסדת היא אברית האבות. **ומהות ברית סיני** הוא כמו קנין סודר או כשטר המועילים **ליצור התחייבות** ממון, שאף כאן הברית יצרה את ההתחייבות בכל פרטי תרי"ג המצוות המקיפות את כל מקצועות חיי האדם. אך צריך להבין את גדר ענין ברית האבות. [ועיין ספר ימי זכרון (תשמ"ז), עמ' קסא].

ואולי יש לומר שמן האבות למדנו היאך להרגיש חיים יהודיים ואיזו חווייה תהיה לנו מקיום כל המצוות. ועוד יסוד שני ניתוסף ע"י ברית האבות, והוא ענין גורל ההיסטוריה של עמנו, שבנוהג שבעולם תמיד מסבירים היסטוריה עפ"י גישה מכניסטית, שההווה נולד מן העבר, והעתיד מן ההווה. ובהסטוריה שלנו הרבה פעמים העתיד מוליד את ההווה. וכמו שמצינו בימינו (דרשת רבנו זו נאמרה בשנת תשל"ד) שביאת המשיח שעומדת בודאי להתקיים **בעתיד** גורמת ופועלת לכך שכלל ישראל (גם לרבות את החפשים שבהם) מצטרפים לארץ ישראל ומשעבדים את עצמם אליה. [השוה לדברי רבנו בספר ימי זכרון (תשמ"ז) עמ' קפג]. וזהו ענין הייעוד שלנו, ששורש ההווה נמצא בעתיד! ועל דרך זה יש לבאר בלשון הפסוק בפרשת וירא (כ"ב, ה') שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כא וגו', בהבדל שבין פה לכה, שבהיסטוריה של אומות העולם העבר משפיע על ההווה וכו', אשר היינו בחינת "פה", משא"כ בהיסטוריה של כלל ישראל, שהרבה פעמים העתיד משפיע על ההווה, אשר היינו בחינת "כה". [עיין בסי' (האנגלי) שיעורי הרב (תשנ"ד), עמ' קכ"ד-קכ"ה].

וזכרתי את בריתי יעקב. למה נאמרו אבות אחרנית? עי' בהדוה"ד ח"א ד"א ודט"ז, שג' אבות העולם הם ג' העמידים. אשר העילים עומד עליהם; אברהם היא עמיד החסד (חסד לאברהם).

יצחק — עמוד העבודה (עקדת יצחק); יעקב — עמוד התורה (התן אמת לייעקב, ואין אמת אלא תורה, איש תם יישב אהלים). ואף שכולם בודאי החזיקו בכל ג' העמידים. אבל כאמ"א מהם בחר דרך אחרת, לפרסם ידיעת אלהים בין אנשי דורו לפי מצב והכשרת הדור; אברהם מצא לפניו דור של פראים, עובדי אלילים וא"א הי' ללמדם עבודת אלהים ומכש"כ ללמדם תורה, ולכן בחר את דרך החסד: נטע אש"ל פתוח לרבים חינם אין כסף וכשהיו מודים לו על האש"ל הי' אומר תודו לה', שהוא ית' ברא כל אלה. ורק בדרך זו של גמילות חסדים, שהיתה מובנת גם לדורו הגם, הצליח, בעקיפין, לפרסם מציאות ה' בעולם. אחריי מצא כבר יצחק אנשים.

שידעו את ה', ולמד אותם עבודת ה' ועד כמה צריך האדם למסור את נפשו בעד קיום מצות ה'. יעקב, שהי' לפניו גרי אברהם ויצחק, היתה לו היכולת ללמד אותם תורה ומצוה, המדרגה הייחר גביהה בידיעת ה' ומציאותו ית'. ועמוד התורה הוא הגדול שבכולם, שהרי חכמים מנו אותו ראשונה (תורה, עבודה, גמ"ח). ולפיכך בשעה שהכתוב מדבר בהתחלת התשובה אל ה' הבטיח, שאם בני יגיעו בתשובתם עד עמוד התורה, או בודאי "וזכרתי להם את בריתי יעקב", את אשר כרתי עמו על התורה; ואף אם יגיעו רק עד עמוד העבודה, אם יהי' אז בישראל בעלי עבודה, שלא הגיעו עיד למדרגת לומדי תורה, יגאל אותם בזכות הברית, שכרת עם יצחק: "ואף את בריתי יצחק"; ואם גם עד אלה לא יגיעו, ויהי' ביניהם בעלי גמילות חסדים, או יגאל אותם ה'

ע"פ הברית, שכרת עם אברהם: "ואף את בריתי אברהם אזכר". והארץ אזכר. ב"א הגאון ר' שניאל דוד וואלקין שליט"א לפנים הגאב"ד דלאקאט"ז בפ"ליו יצתה רב בברוקלין העיר אתי במכתב, שע"פ הדברים, האמורים במאמר הקודם (שבארתיים בארוכה בהדוה"ד ח"א דט"ז) לתרץ את סדר האבות, נגמנו כאן אחרנית, אפשר להרחיב את הדיבור ולומר, שאם לא יגיעו בני בתשובתם הראשונה אפי' לעמוד החסד כראוי ויצטיינו, רק באהבת הארץ הק' יחוננו את עפרה וימסרו את נפשה עליה, יזכר ה' לטובה גם את מסירותם לארץ אבות: "והארץ אזכר". ויש לדברים אלה סמך וסעד מן המקרא: "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד — ומנין אני יודעים, כי בא מועד" —? כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו" (תהלים ק"ב). הרי שאפילו אם בני הם בבחינת עבדים, אם יחוננו את עפר הארץ — בא מועד לרחם על ציון. אבל יחד עם זה אפשר להעיר, שמכיון שלא נאמר: "ואף הארץ אזכר", שיהי' במשמע, שאף בשביל הארץ בעצמה יגאלו, נראה שהארץ וישיבתה תצטרף לבריתית עם יעקב יצחק ואברהם

ג. בראשית דברינו עלינו להקדים את המבואר אצלנו מכבר בענין הגדרת מושג "ברית אמהות". (בלשונו של הגר"א"י על "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר", שלשה אתיון ורחל ולאה נחשבות כאחת). שנתבאר לנו שבעוד שברית אבות מכוונת ליצירת כוחות ומדות הקדושה, הרי ברית אמהות היא השומרת על ההבדלה בין זרע קדש ואמת ובין אלו שאינם ראויים לירושה זו. שרה ורבקה הן המגרשות את ישמעאל ואת עשו מבית האבות, ורחל ולאה אומרות "הלוא נכריות נחשבנו", ומבדילות עצמן מבית לבן. ואם נאמר על רחל ולאה שבנו שתיהן את בית ישראל, יש מקום לחשוב בנין הזה גם בהעמדת שבטי קה גם בשמירתן על ההבדלה מן אלו שבחוץ — "הלוא נכריות נחשבנו".

ב. ופעולת ברית אבות ואמהות לדורות היא בזה שמשומרים אנו שאותן הטובות והרוממות שהגיעו ומגיעות לנו בכוחה של ברית אבות לא תשמשנה גרם לחטא ולנצחון הרע. כשם שבשעתו שמרה ברית אמהות על נכסי הרוח והקדושה של האבות שלא יפלו בידי האינם ראויים, כך לדורות מגינה ברית אמהות על כל אותם השפעות לסוגיהם השונים, לנכסים ומעלות רוחניות המגיעים לנו בכוח האבות, שלא תהיינה לכלי בידי המחנה של השונא.